

Otyłość starszych mieszkańców Krakowa – przyczyny i skala problemu

Obesity in elderly inhabitants of Krakow – causes and scale of the problem

IZABELA ZBRÓŃSKA

Krakowskie Centrum Rehabilitacji i Ortopedii, Wydział Lekarski i Nauk o Zdrowiu, Krakowska Akademia im. AF. Modrzewskiego

Wprowadzenie. Dopiero w 1999 r. otyłość została zakwalifikowana w rejestrze chorób, jako przewlekła choroba o skomplikowanej, wieloczynnikowej etiologii. Wraz z nadmiarem tkanki tłuszczowej i czasem trwania otyłości nasilają się patologie i dysfunkcje wszystkich układów i narządów.

Cel. Analiza skali problemu otyłości wśród seniorów oraz przyczyn prowadzących do powstawania tego problemu.

Materiały i metody. W analizie wykorzystano wyniki badań prowadzonych na potrzeby pracy doktorskiej w grupie 720 pacjentów KCRiO. Średnia wieku badanych wynosiła $66,81 \pm 4,16$ lat. Do analizy składu ciała badanych wykorzystano analizator BIA TANITA, co pozwoliło na ustalenie m.in. takich wartości, jak: masa ciała, BMI, FAT, zawartość masy mięśniowej, zawartość wody w organizmie, wskaźnik budowy ciała, WHR i wiek metaboliczny. W ustaleniu przyczyn otyłości pomocne były wyniki badań z kwestionariusza ankiety własnego autorstwa, badającego aktywność ruchową oraz sposób odżywiania pacjentów.

Wyniki. Średnia masa ciała badanych seniorów wynosiła $76,17 \pm 17,31$ kg, zaś średnie BMI – $25,39 \pm 4,65$ kg/m². W badanej grupie 26,9% charakteryzowało się nadwagą a 23,1% otyłością, przy czym w 48,9% była to otyłość brzuszna, a w 51,1% pośladkowo-udowa. Zwiększoną zawartość tkanki tłuszczowej (>32%) stwierdzono u 49,4% badanych.

Wnioski. Wśród osób w wieku senioralnym stwierdzono znaczną skalę problemu otyłości – około połowa badanych miała zbyt wysokie BMI. Za taki stan odpowiada przede wszystkim brak aktywności ruchowej seniorów oraz niski poziom wiedzy o odżywianiu i w konsekwencji wiele popełnianych błędów żywieniowych.

Słowa kluczowe: seniorzy, nadwaga, otyłość, aktywność ruchowa

Introduction. It was not until 1999 that obesity was classified in the disease register as a chronic disease with a complex, multifactor aetiology. Pathologies and dysfunctions of all systems and organs intensify along with excess body fat and the duration of obesity.

Aim. The aim of the study undertaken was to analyze the scale of the problem among the elderly and the causes behind the disease.

Materials & method. The analysis used partial results from research conducted for a doctoral dissertation that embraced a group of 720 patients of the Krakow Centre for Rehabilitation and Orthopaedics. The average age of the respondents was 66.81 ± 4.16 . A BIA TANITA analyzer was used to analyze body composition of the subjects, which made it possible to determine, among other things, such values as: body weight, BMI, FAT, muscle mass content, body water content, body composition index, WHR and metabolic age. Of considerable help in determining the causes of obesity were the results of a study using a proprietary questionnaire that examined the physical activity and nutrition of the patients.

Results. The average body mass of those studied was 76.17 ± 17.33 kgs, while the average BMI was 25.39 ± 4.65 kg/m². Some 26.9% of the examined group were overweight and 23.1% were obese, with 48.9% of cases involving abdominal obesity and 51.1% involving buttocks and thighs. Increased content of adipose tissue (>32%) was found in 49.4% of subjects.

Conclusion. A significant degree of obesity was found among the elderly, with about half of respondents having too high a BMI. In the elderly, this situation is mainly due to a lack of physical activity and a low level of knowledge about nutrition and, consequently, their making many nutritional errors.

Key words: seniors, overweight, obesity, physical activity

© Probl Hig Epidemiol 2019, 100(1): 50-55

www.phie.pl

Nadesłano: 23.04.2018

Zakwalifikowano do druku: 20.11.2018

Adres do korespondencji / Address for correspondence

dr n o kult. fiz. Izabela Zbrońska
Krakowskie Centrum Rehabilitacji i Ortopedii
Krakowska Akademia im. AF. Modrzewskiego
ul. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1, 30-705 Kraków
tel. 602 74 46 08, e-mail: izazbro@tlen.pl

Wprowadzenie

Zanim otyłość stała się przedmiotem badań fizjologicznych i klinicznych, przez lata była zjawiskiem z zakresu kultury i obyczajowości. Z jednej strony postrzegana była jako kara za „obżarstwo”, z drugiej jednak pulchny wygląd, w szczególności u dziecka, był synonimem zdrowia. Dopiero w 1999 r. otyłość została zakwalifikowana w rejestrze chorób, jako przewlekła

choroba o skomplikowanej, wieloczynnikowej etiologii [1]. Dziś już wiadomo, że wraz z nadmiarem tkanki tłuszczowej i czasem trwania otyłości nasilają się patologie i dysfunkcje wszystkich układów i narządów.

Badania epidemiologiczne związane z najczęstszymi przyczynami śmiertelności w USA wskazują, że niewłaściwa dieta w połączeniu z brakiem aktywności

fizycznej przyczynia się do 400 tys. zgonów rocznie. Zależność między śmiertelnością a nadwagą i otyłością jest tym silniejsza, im wyższa jest wartość wskaźnika masy ciała. U osób ze wskaźnikiem BMI wyższym od 35 kg/m^2 śmiertelność zwiększa się 2-krotnie w porównaniu z populacją o masie ciała w normie [2].

Otyłość zwiększa ryzyko przedwczesnego zgonu, zajmując drugie miejsce po paleniu tytoniu. Zagrożenie życia stanowi przede wszystkim otyłość olbrzymia ($\text{BMI} > 40 \text{ kg/m}^2$), natomiast zależność między BMI i WHR w różnych grupach wieku jest złożona i przybiera kształt litery U z najniższym punktem w okolicy 25 kg/m^2 . Śmiertelność spada w grupie osób z BMI w zakresie normy ($19\text{-}25 \text{ kg/m}^2$) i ostro zwiększa się w grupie osób z $\text{BMI} > 30 \text{ kg/m}^2$, szczególnie z $\text{BMI} > 40 \text{ kg/m}^2$ [3].

Badania naukowe wykazały ścisły związek pomiędzy nadwagą i otyłością a wiekiem. W starszym wieku otyłość występuje znacznie częściej niż w populacji ludzi młodszych, w szczególności wśród kobiet. Dopiero w okresie późnej starości częstość występowania otyłości zmniejsza się, co zależy od wielu czynników o charakterze regulacyjnym lub metabolicznym, związanych ze starzeniem się człowieka (utrata wody i aktywnej masy komórkowej) oraz wczesną umieralnością osób otyłych [4]. Pomimo starzenia się społeczeństw i narastającego problemu otyłości wśród seniorów, badania w tym obszarze podejmowane są raczej rzadko.

Cel

Przedstawienie skali problemu otyłości i analiza wybranych czynników wpływających na otyłość seniorów mieszkających w Krakowie.

Materiały i metody

Przedstawione badania stanowią fragment analizy prowadzonej na potrzeby pracy doktorskiej w latach 2015-2017. Badania prowadzono w grupie 720 pacjentów Krakowskiego Centrum Rehabilitacji i Ortopedii. Kryterium włączenia do badań było zamieszkiwanie w domu rodzinnym (z badań wykluczono pacjentów zamieszkujących w DPS, ZOL lub innej jednostce opieki społecznej), wiek $+60$ lat, brak chorób psychicznych i nowotworowych oraz brak przeciwwskazań do aktywności ruchowej.

W literaturze przedmiotu spotyka się różne sposoby odróżniania nadwagi od otyłości. W niniejszych badaniach przyjęto klasyfikację według WHO, na podstawie wskaźnika BMI i objętości w talii. Osoby mające BMI na poziomie $25,0\text{-}29,9 \text{ kg/m}^2$ (przy talii do 88 cm u kobiet i do 102 cm u mężczyzn) klasyfikowano jako osoby z nadwagą, natomiast osoby mające wyższe BMI i wyższe obwody w talii, to osoby zaliczone do grupy osób otyłych.

Do analizy składu ciała badanych wykorzystano analizator BIA TANITA BC-420MA. Badanie BIA polegało na mierzeniu impedancji (rodzaj oporu elektrycznego, złożonego z rezystancji i reaktancji) tkanek, przez które przepuszczany był prąd elektryczny o niskim natężeniu ($0,8\text{-}1 \text{ mA}$). Była to nieinwazyjna, szybka i dokładna metoda badania. Analizator umożliwił uzyskanie wielu wskaźników składu ciała. W prowadzonych badaniach skoncentrowano się przede wszystkim na ustaleniu takich wartości, jak: masa ciała, BMI, masa tkanki tłuszczowej (FAT), zawartość masy mięśniowej, zawartość wody w organizmie, wskaźnik budowy ciała, WHR i wiek metaboliczny.

Do przedstawienia wybranych przyczyn otyłości wśród badanych starszych mieszkańców Krakowa wykorzystano kwestionariusz ankiety własnego autorstwa, badający sposób odżywiania pacjentów oraz krokomierz OMRON HJ109e, mierzący liczbę kroków wykonanych w określonym okresie czasu do określenia poziomu aktywności ruchowej seniorów. W badaniach określano liczbę kroków wykonywanych przez pacjentów w ciągu doby. Autorski kwestionariusz ankiety w części dotyczącej nawyków żywieniowych składał się z 30 pytań dotyczących zachowań respondentów w zakresie odżywiania się, ich nawyków żywieniowych, długości ich trwania. Ze względu na ograniczone ramy niniejszego artykułu, wyniki badania kwestionariuszowego przedstawiono tylko w formie skróconych wniosków, które sygnalizują potencjalny wpływ nawyków żywieniowych osób starszych na problem otyłości w tej grupie wiekowej.

Wyniki poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem programu komputerowego SPSS. Wartości analizowanych parametrów mierzalnych prezentowano w postaci wartości średniej $\pm$ SD, zaś parametrów niemierzalnych przy pomocy licznosci i odsetka. Normalność rozkładu analizowanych parametrów dla cech mierzalnych oceniano przy pomocy testu W Shapiro-Wilka. Do porównania dwóch niezależnych grup zastosowano test parametryczny t-Studenta.

Wyniki

Większość badanych ($65,8\%$) stanowiły kobiety. Średnia wieku badanych wynosiła $66,8 \pm 4,16$ lat. Najliczniej reprezentowani byli pacjenci w wieku $65\text{-}69$ lat ($271 - 37,6\%$), co trzeci liczył $60\text{-}64$ lata ($236 - 32,8\%$), a pozostałe 213 osób badanych ($29,6\%$) było w wieku $70\text{-}74$ lata.

Średnia masa ciała badanych seniorów wynosiła $76,2 \pm 17,31 \text{ kg}$. Wyższą średnią masę ciała stwierdzono u kobiet ($77,3 \pm 17,65 \text{ kg}$) niż u mężczyzn ($74,0 \pm 16,46 \text{ kg}$), przy czym różnice w tym zakresie były statystycznie wysoce istotne ($t=2,429$; $p=0,015$).

Średnie BMI badanych osób starszych wynosiło $25,4 \pm 4,65$ kg/m². Odnotowano istotne ($t=1,971$; $p=0,049$) różnice pomiędzy badanymi kobietami i mężczyznami ($25,6 \pm 4,65$ vs. $24,9 \pm 4,64$ kg/m²).

Średnia masa ciała i średnie BMI wskazują na istotny problem nadwagi i otyłości wśród osób starszych – połowa badanych miała BMI powyżej 25 kg/m². Dodatkowo u wielu osób stwierdzono otyłość.

W grupie osób z BMI powyżej 25 kg/m² tylko nieznacznie więcej było osób z nadwagą (53,9%) niż z otyłością (47,6%). Taka tendencja zauważalna była zarówno w grupie kobiet (52,4% kobiet z nadwagą i 47,6% z otyłością), jak i w grupie mężczyzn (57,1% mężczyzn z nadwagą i 42,9% z otyłością).

Wskaźnik dystrybucji tłuszczu (WHR) oblicza się wyłącznie dla osób z nadwagą i otyłością. Wartości WHR u kobiet $\geq 0,85$, a u mężczyzn $\geq 1,0$ świadczą o otyłości brzusznej (trzewnej), wartości wskaźnika poniżej tego poziomu określają tzw. otyłość pośladowo-udową (gynoidalną). W badanej grupie seniorów z nadwagą i otyłością przeważały nieznacznie osoby z otyłością pośladowo-udową (184 – 51,1%) nad osobami z otyłością trzewną (176 – 48,9%). W grupie z otyłością gynoidalną przeważały kobiety (146 – 58,9%) nad mężczyznami (38 – 33,9%), gdyż ten typ otyłości jest bardziej charakterystyczny dla kobiet. Z kolei w grupie osób z otyłością androidalną (charakterystyczną bardziej dla mężczyzn) przeważali mężczyźni (74 – 66,1% vs. 102 – 41,1%).

Wśród 120 osób z nadwagą i otyłością gynoidalną (61,9%) – podobnie, jak i wśród ogółu badanych – przeważały kobiety (99 – 76,2%); w tej grupie było tylko 21 mężczyzn (32,8%). Nieco inaczej było wśród 64 badanych z otyłością (38,6%), gdzie odsetki kobiet i mężczyzn były zbliżone (47 – 39,8% vs. 17 – 35,4%).

Z kolei wśród 74 osób z nadwagą i otyłością androidalną (38,1%) – podobnie, jak i wśród ogółu badanych – przeważali mężczyźni (43 – 67,2%); w tej grupie było tylko 31 kobiet (23,8%). Nieco inaczej było wśród 102 badanych z otyłością (61,4%), gdzie odsetki kobiet i mężczyzn były zbliżone (71 – 60,2% vs. 31 – 64,6%).

Tylko u niespełna co drugiego badanego (335 – 46,6%) zawartość tkanki tłuszczowej mieściła się w normie (19-32%). Aż u 356 badanych seniorów (49,4%) stwierdzono zwiększoną (>32%) zawartość tkanki tłuszczowej, przy czym u 176 badanych (24,4%) zawartość tej tkanki była wyższa niż 37%. W badanej grupie zaledwie u 29 seniorów (4,0%) odnotowaną zmniejszoną zawartość tkanki tłuszczowej (<19%).

Wśród badanych osób w wieku senioralnym stwierdzono znaczną skalę problemu nadwagi i otyłości. Za taki stan odpowiada przede wszystkim brak

aktywności ruchowej seniorów oraz niski poziom wiedzy o odżywianiu i w konsekwencji popełnianych wiele błędów żywieniowych.

W badaniu krokomierzem ustalono, iż średnia liczba kroków, jaką w ciągu doby wykonywali seniorzy wynosiła $6571,1 \pm 3100,1$. Blisko połowa z nich (337 – 46,8%) prezentowała zbyt niski poziom aktywności ruchowej (<6 000 kroków/dobę), przy czym aż 133 osoby (18,5%) prowadziły siedzący tryb życia robiąc dziennie mniej niż 3 000 kroków. Wysoki poziom aktywności ruchowej (>12 000 kroków/dobę) stwierdzono zaledwie u 37 badanych (5,1%) badanych, a dobry (>10 000 kroków/dobę) u 57 badanych (7,9%). Pozostali badani (289 – 40,1%) prowadzili umiarkowaną aktywność ruchową (6-10 000 kroków/dobę).

W grupie seniorów z nadwagą i otyłością średnia liczba wykonywanych dziennie kroków wynosiła $5\ 236,8 \pm 2\ 687,4$; podczas gdy w grupie osób z prawidłową masą ciała była znacznie wyższa ($7\ 898,9 \pm 2\ 907,5$ kroków). W grupie badanej 2/3 seniorów (228 – 63,3%) prezentowało zbyt niski poziom aktywności ruchowej, przy czym połowa z nich (112 – 31,1%) prowadziła siedzący tryb życia (<3 000 kroków), a pozostali (116 – 32,2%) wykonywali ich między 3 a 6 000 dziennie. Wysoki poziom aktywności ruchowej (>12 000 kroków) prezentowało zaledwie 8 badanych (2,2%), a kolejnych 9 (2,5%) dobry (>10 000 kroków). Co trzeci senior z nadwagą lub otyłością (115 – 31,9%) wykazywał umiarkowaną aktywność ruchową pokonując dziennie więcej niż 6 000, ale mniej niż 10 000 kroków. Wśród seniorów z prawidłową masą ciała istotnie większe odsetki prowadziły umiarkowaną (174 – 48,3%), dobrą (48 – 13,3%) i wysoką aktywność ruchową (29 – 8,1%). Zaledwie co trzeci badany wykazywał zbyt niski poziom aktywności (109 – 30,2%), w tym 21 badanych (5,8%) prowadziło siedzący tryb życia, a pozostałe 88 osób (24,4%) niską aktywność ruchową ($t=-12,757$; $p=0,000$).

Wśród badanych aż co trzeci (35,0%) przyznał, że nie odżywia się zdrowo. Szczegółowa analiza odpowiedzi na pytania dotyczące sposobu odżywiania postawione seniorom w kwestionariuszu ankiety wykazała, że:

- zaledwie 7,2% badanych seniorów (2,5% osób z nadwagą i otyłością i 11,9% z prawidłową masą ciała) nie podjadało między głównymi posiłkami, a w przypadku 62,9% respondentów (odpowiednio 76,7 i 49,2%) był to stały nawyk ($t=-6,971$; $p=0,000$);
- blisko połowa badanych (48,2%), w tym 56,7% osób z nadwagą i otyłością i 39,7% osób z prawidłową masą ciała) sięgało po przekąski po kolacji, a 15,3% ogółu nawet po godzinie 22 ($t=6,249$; $p=0,000$);

- co drugi senior (52,5%), w tym aż 81,1% osób z nadwagą i otyłością i tylko 23,3% osób z prawidłową masą ciała) zadeklarowało częste jądanie słodczy (t=-17,331; p=0,000);
- zdecydowana większość badanych (78,3%), w tym 87,8% osób z nadwagą i otyłością i 68,9% osób z prawidłową masą ciała podało, że sładzi herbatę, przy czym 44,3% wsypywało do szklanki aż 2 łyżeczki cukru (t=-6,043; p=0,000);
- tylko niespełna co trzeci senior (29,0%), w tym 17,5% osób z nadwagą i otyłością i 40,5% z prawidłową masą ciała zwracało uwagę, aby ich sposób odżywiania był zdrowy (t=7,036; p=0,000);
- zaledwie co czwarty senior (26,2%), w tym 20,6% osób z nadwagą i otyłością i 31,7% z prawidłową masą ciała zwracało uwagę, na kaloryczność spożywanych potraw (t=-1,899; p=0,059);
- niespełna połowa seniorów (39,6%), w tym 29,5% osób z nadwagą i otyłością i 49,7% z prawidłową masą ciała zadeklarowało ograniczanie ilości spożywanej soli (t=2,859; p=0,004);
- niespełna połowa seniorów (39,6%), w tym 38,9% osób z nadwagą i otyłością i 40,3% z prawidłową masą ciała zadeklarowało ograniczanie ilości spożywanych tłuszczów (t=-2,267; p=0,024);
- 56,2% osób starszych kilka razy w tygodniu spożywa mięso wieprzowe, znacznie częściej są to osoby z nadwagą i otyłością (73,3%) niż osoby z prawidłową masą ciała (t=-9,793; p=0,000);
- w obu badanych grupach niskie jest pozycie ryb: w ogóle nie spożywa ich 34,4% seniorów z nadwagą i otyłością i 27,5% z prawidłową masą ciała (t=1,674; p=0,095);
- 62,2% osób z nadwagą i otyłością i 43,1% z prawidłową masą ciała (t=-5,840; p=0,000) codziennie sięga po białe pieczywo;
- warzywa co najmniej raz dziennie spożywa 63,1% osób z nadwagą i otyłością i 88,6% z prawidłową masą ciała (t=5,766; p=0,000);
- owoce co najmniej raz dziennie spożywa 51,7% osób z nadwagą i otyłością i 66,7% z prawidłową masą ciała (t=1,010; p=0,313);
- zbyt niskie jest u seniorów spożycie płynów – 15,8% osób z nadwagą i otyłością i 5,8% z prawidłową masą ciała (t=-9,962; p=0,000) pije tylko ok. 1 l płynów dziennie, przy czym 19,7% osób z nadwagą i otyłością i 15,3% z prawidłową masą ciała (t=-1,205; p=0,229) codziennie sięga po colę i inne napoje słodzone;
- tylko 3,9% osób z nadwagą i otyłością i 2,8% z prawidłową masą ciała (t=-1,459; p=0,145) przyznaje, że często sięga po produkty oznaczone znakiem „zdrowa żywność”.

Dyskusja

Z przeprowadzonych badań wynika, że nadwaga i otyłość wśród seniorów jest bardzo istotnym problemem, dotyczyła połowy badanych osób po 60 r.ż. Badania innych autorów również wskazują na bardzo poważny problem z nadmierną masą ciała w grupie seniorów. Adamska i wsp. [5] badając dużą grupę osób w wieku 18-79 lat, wśród osób po 60 r.ż. nie stwierdzili ani jednego pacjenta bez nadwagi i otyłości – wszyscy badani z tej grupy mieli BMI powyżej 25 kg/m², przy czym aż 47% charakteryzowało się otyłością (BMI > 30 kg/m²). W badaniach Rębacz [6] nadwagę lub otyłość stwierdzono u 80% osób po 50 r.ż., natomiast Kozak-Szkopek i wsp. [7] zauważyli nadmierną masę ciała u 65,8% kobiet oraz 75,4% mężczyzn po 55 r.ż. W badaniach prowadzonych przez Krzepotę i wsp. [8] wśród seniorów będących słuchaczami Uniwersytetu Trzeciego Wieku BMI powyżej 25 kg/m² miało 60,4% kobiet i 71,5% mężczyzn.

Prowadzony na potrzeby prezentowanych badań tygodniowy monitoring krokomierzem wskazał na niski poziom aktywności ruchowej badanych seniorów, pomimo wykluczenia z badań osób z przeciwwskazaniami do aktywności ruchowej. Zalecany poziom aktywności ruchowej dla osób dorosłych wynosi ok. 10 000 kroków na dzień, chociaż japońscy naukowcy [9] dla osób po 50 r.ż. zalecali 6-8500 kroków dziennie uważając, że wyższe wartości byłyby dla takich osób nie do osiągnięcia. Przeprowadzone badania wykazały, że siedzący tryb życia (> 3 000 kroków/dobę) prowadził co piąty senior (18,5%), niski poziom aktywności ruchowej (3-6 000 kroków/dobę) prawie co trzeci (28,3%). Umiarkowanym poziomem aktywności (6-10 000 kroków na dobę) charakteryzowało się 40,1%, a tylko 13% wykonywało dziennie więcej niż 10 000 kroków. Aoyagi i Shepard [10, 11] podczas rocznej obserwacji osób po 65 r.ż. stwierdzili, że osoby w wieku 65-74 lata dziennie wykonywały średnio 7332 kroki, natomiast starsi seniorzy (75-83 lata) – 5360 kroków. Wyatt i wsp. [12] badając kobiety o średniej wieku 74 lata ustalili, że wykonywały one 5425 kroków dziennie.

Przeprowadzone badanie wykazało statystycznie istotne różnice w poziomie aktywności ruchowej zależnie od BMI. Siedzący tryb życia (poniżej 3 000 kroków na dobę) prowadziło 31,1% seniorów z nadwagą i otyłością i tylko 5,8% z prawidłową masą ciała, niski poziom aktywności ruchowej (3-6000 kroków na dobę) prezentowało 32,2% osób z nadwagą i otyłością i 24,4% z prawidłową masą ciała, umiarkowanym poziomem aktywności (6-10 000 kroków na dobę) charakteryzowało się 31,9% seniorów z wysokim BMI i 48,3% z prawidłowym. Jednak Plewa i wsp. [13] prowadząc badania na nielicznej grupie pacjentów

Poradni Leczenia Otyłości (17 osób o średniej wieku 44,4 lata) nie stwierdzili statystycznie istotnych różnic w liczbie kroków rejestrowanych w ciągu tygodnia pomiędzy pacjentami z otyłością i z prawidłową masą ciała.

Prowadzone badania własne, a także badania innych autorów [5-7] wskazały również na istnienie zależności pomiędzy wzrostem masy ciała w starszym wieku a zmianami preferencji żywieniowych seniorów. Adamska i wsp. [5] stwierdzili, że wraz z wiekiem wzrasta chęć spożywania tłuszczów zwierzęcych, roślinnych oraz tłustych mięs, co może istotnie wpływać na rozwój nadwagi i otyłości. Wzrasta też konsumpcja soli, kawy oraz owoców, przy zmniejszającym się spożyciu warzyw oraz orzechów i produktów pełnoziarnistych. Również w badaniach własnych ustalono, że wysoki odsetek badanych z nadwagą i otyłością wynikać może nie tylko z braku aktywności ruchowej, ale również z nieracjonalnego żywienia, przede wszystkim podjadania między posiłkami i wysokiego spożycia tłuszczów zwierzęcych oraz cukrów prostych. W badaniach ustalono, że seniorzy bardzo często podjadali między posiłkami (76,7% osób z nadwagą i otyłością i 49,2% seniorów z prawidłową masą ciała), przy czym bardzo często konsumowane były przekąski słodkie. Do spożycia dużej ilości słodczy przyznała się zdecydowana większość osób z nadwagą i otyłością (81,1%) i tylko 23,3% z prawidłową masą ciała. Herbatę sodziło 87,8% seniorów z nadwagą i otyłością i 68,9% osób z prawidłową masą ciała. Cukier był zatem zdecydowanie zbyt często obecny w diecie ludzi starszych. W badaniach Suligi [14] tylko 28,3% seniorów codziennie spożywało słodczy, a 66,9% przyznawało się do słodzenia kawy i herbaty.

Badania własne ujawniły również, że starsze osoby nie przykładają wagi do ograniczania kaloryczności potraw ani do zmniejszania spożycia tłuszczów zwierzęcych. W ich diecie dominowały tłuszcze zwierzęce, przy czym 61,1% seniorów z nadwagą i otyłością oraz 59,7% z prawidłową masą ciała nie ograniczało spożycia

tłuszczów. Nieco inne wyniki otrzymała Tańska i wsp. [15] badając słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Słupsku – zdecydowana większość (94,4%) osób starszych deklarowała stosowanie diety niskotłuszczowej. Również w badaniach Smoleń i wsp. [16] większość seniorów deklarowała ograniczanie w diecie tłuszczów zwierzęcych. Jednak z badań Adamskiej i wsp. [5] wynika, że chęć spożywania tłuszczów oraz mięs wzrastała wraz z wiekiem. W badaniach Suligi [14] mięso lub wędliny codziennie jadało 67,5% seniorów.

Leksy [17] zwraca uwagę na fakt, że przyswojenie nieprawidłowych nawyków żywieniowych jest jedną z najistotniejszych przyczyn powstawania i utrzymywania się nadwagi i otyłości. Nadmierne przejadanie się, podjadanie pomiędzy posiłkami, zbytne restrykcje dietetyczne, to czynniki środowiskowe, które prowadzą do zaburzeń odżywiania i problemów z utrzymaniem prawidłowej masy ciała. Ulatowska i Bączyk [18] podkreślają przy tym, że osoby starsze są bardziej narażone na powstawanie zaburzeń w odżywianiu, co w konsekwencji może prowadzić m.in. do problemów z utrzymaniem prawidłowej masy ciała.

Wnioski

1. Nadwaga i otyłość była bardzo istotnym problemem w badanej grupie osób w wieku senioralnym – połowa badanych miała BMI > 25 kg/m².
2. Za wysoki odsetek osób z nadwagą i otyłością odpowiadał przede wszystkim brak aktywności ruchowej seniorów (46,8% badanych prezentowało zbyt niski poziom aktywności ruchowej) oraz popełniane błędy żywieniowe (przede wszystkim podjadanie między posiłkami i wysoka konsumpcja słodczy i tłuszczu).

Źródło finansowania: Praca nie jest finansowana z żadnego źródła.

Konflikt interesów: Autorzy deklarują brak konfliktu interesów.

Piśmiennictwo / References

1. Wyrzykowski B. Zespół metaboliczny w praktyce klinicznej. Via Medica, Gdańsk 2010.
2. Ogińska-Bulik N. Wiem, co jem? Psychologia nadmiernego jedzenia i odchudzania się. UŁ Łódź 2016.
3. Egger G, Dobson A. Clinical measures of obesity and weight loss in men. *Int J Obes Relat Metab Disord* 2000, 24(3): 354-357.
4. Mizgała E, Matuszewska-Zbrońska H, Szymczyk I, Drzastwa W. Zespół metaboliczny u dzieci i młodzieży w Praktyce Lekarza Rodzinnego. *Probl Med Rodz* 2015, 17(2): 20-25.
5. Adamska E, Ostrowska L, Adamska E i wsp. Różnice w nawykach i preferencjach żywieniowych osób dorosłych w zależności od wieku. *Rocz PZH* 2012, 63(1): 73-81.
6. Rębacz E. Wskaźniki BMI i WHR u mieszkańców Szczecina w wieku powyżej 50 lat. *Gerontol Pol* 2008, 16(1): 47-50.
7. Kozak-Szkopek E, Baraniak J, Mieczkowska J. Rozpowszechnienie czynników ryzyka choroby niedokrwiennej serca w szóstej dekadzie życia. *Gerontol Pol* 2006, 14(1): 18-24.
8. Krzepota J, Biernat E, Florkiewicz B. Poziom aktywności fizycznej słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku o zróżnicowanym indeksie masy ciała. *Med Og Nauk Zdr* 2013, 19(2): 200-205.
9. Tudor-Locke CE, Myers AM. Methodological considerations for researchers and practitioners using pedometers to measure physical (ambulatory) activity. *Res Q Exerc Sport* 2010, 72(1): 1-12.

10. Aoyagi Y, Park H, Park S, Shephard RJ. Habitual physical activity and health-related quality of life in older adults: interactions between the amount and intensity of activity (the Nakanojo Study). *Qual Life Res* 2010, 19(3): 333-338.
11. Aoyagi Y, Shephard RJ. Habitual physical activity and health in the elderly: the Nakanojo Study. *Geriatr Gerontol Int* 2010, 10(suppl 1): S236-S243.
12. Wyatt HR, Peters JC, Reed GW, et al. A Colorado statewide survey of walking and its relation to excessive weight. *Med Sci Sports Exerc* 2005, 37(5): 724-730.
13. Plewa M, Szuta A, Spyt A i wsp. Zastosowanie urządzenia ActiGraph (model GT1M) w 7-dniowym pomiarze wydatku energetycznego oraz liczby kroków w przebiegu kuracji odchudzającej. *Endokryn Otył Zab Przem Mat* 2008, 4(1): 1-6.
14. Suliga E. Zachowania zdrowotne związane z żywieniem osób dorosłych i starszych. *Hygeia Public Health* 2010, 45(1): 44-48.
15. Tańska M, Babicz-Zielińska E, Przysławski J. Postawy osób starszych wobec zdrowia i żywności o działaniu prozdrowotnym. *Probl Hig Epidemiol* 2013, 94(4): 915-918.
16. Smoleń E, Gazdowicz L, Żyłka-Reut A. Zachowania zdrowotne osób starszych. *Pielęg XXI w* 2011, 36(3): 5-9.
17. Leksy K. Psychospołeczne problemy funkcjonowania osób z nadmierną masą ciała. *Auxilium Sociale Novum* 2012, 1-2: 55-73.
18. Ulatowska A, Bączyk G. Ocena stanu odżywienia pacjentów w podeszłym wieku, umieszczonych w oddziale geriatrycznym, dokonana za pomocą skali MNA. *Pielęg Pol* 2016, 1(59): 30-36.